

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pólí. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold, za pol leta 2. gold., za četrť leta 1 gold.; pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrť leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 28. januarija 1874.

Obseg: O zatiranju plevela. — Nekoliko o pomnožitvi vinske trte. (Dalje.) — Glas Nemca iz severne Amerike za Bismarkovo brezversko organizacijo svetá. — Mnogovrstne novice. — Deželni zbori. — Naši dopisi. — Noviĉar.

Gospodarske stvari.

O zatiranju plevela.

Spisal Fr. Kuralt.

Kako tužno se vrne poljedelec iz polja domú, ako opazi, da je njegovo polje prerašeno s plevelom, da le tû in tam kaka vsejana rastlina slabo poganja in od dné do dné v svoji rasti zaostaja. Plevel vživa ono hrano, katero je narava pripravila s trdom poljedelca za one rastline, ki jih je on za svoj živež vsejal.

Plevel, kakor sovražnik poljedelca, zadovoljen tudi s slabo zemljo, krepko napreduje v svoji rasti, ter vsejane rastline zaprečuje v razvitku.

Kaj je temu krivo? si misli marsikater poljedelec, da na njegovem polju je več plevela, kakor žita, ali pa kake druge koristne rastline?

Na to odgovoriti je lahko. Največ temu kriv je poljedelec sam. On sam si je vsejal plevel, ali z neĉistim semenom ali pa z nepognjitim gnojem, in zato bode tudi plevel žel.

Vĉasih res kriva je tudi zemlja, kedar ima že vko-reninen plevel v sebi. Zato ima pa poljedelec sredstva, da tako zemljo očisti plevela, ter pripomore rasti drugih rastlin.

Najnavadnejša in najboljša sredstva temu so:

1. Da se mokri zemlji po jarkih voda odpelje, kajti vedeti se mora, da plevel posebno ljubi mokroto;

2. da se sadi okopavina, to je, sadeži, ki se okopavajo, ker z okopavanjem se pokonĉá mnogo plevela;

3. da se na posebno s plevelom zarašeno polje sejejo piĉne rastline, ker s svojo gosto rastjo plevel zatarejo ali se pa plevel še pred cvetom ž njimi vred pokosi. Jako škodljivo je plevel takrat kositi, ko je že odcvetel. S tem seme zopet na zemljo pada, ter se tako plevel na novo pomnoži;

4. da se v suhem vremenu orje ali pa njiva povlaĉi, da se izruvani plevel lahko posuši;

5. da se plevelna zemlja porabi za večletni pašnik, da se zemlja pohodi in plevel ne more tako svojih koreninic širiti. Tudi plevel ljubi posebno rahlo zemljo;

6. da se zemljo dobro gnojí in obdeluje. V taki zemlji postanejo vsejane rastline krepke in moĉne, in plevel lahko zatarejo;

7. da se prav kolobari, da ne sledi žito za žitom, ampak da se med tem vseje okopavina. Navadno ima vsaka rastlina tudi svoj plevel. Ako se ena in ista

rastlina več let zaporedoma na isto polje seje, se s tem tudi njeni plevel množi;

8. da se setev povlaĉi, ker se s tem mnogo plevela izruje in tako posuši. Mnogo njegovega zrna pa počne kasneje še kaliti, katero pa potem moĉnejše rastline v njegovi rasti zatarejo;

9. da se plevel poreže, in to pred cvetom ali pa ob cvetji. Po mnenju Davi-jovem je to najbolje storiti s srpom, kateri ima ojstrino z železnim vitriolom nama-zano. Pri preseku rastline to v-se posrkajo in se posuše. To storiti je najboljši takrat, kedar so rastline najbolj soĉne;

10. da se korenine plevelske pobirajo, posebno pri prahi, ter zmeĉejo na mešanski kup, da dobro segnjijejo;

11. da se upotrebi praha, ker tako ves plevel pride na površno zemljo, ter se lahko pokonĉá. Kjer je pa praha za današnje ĉase predraga, naj se le takrat upotrebi, ako se plevel drugaĉi zatreti ne more;

12. da se plevel s koreninami vred zakoplje, in to s prav globokim oranjem, da se v zemlji zaduši;

13. da se plevel požge;

14. da je semno zrne zmirom ĉisto in nepomešano s plevelskim zrnem. To je najboljše sredstvo, da se plevel ne zaseje;

15. da se plevel prešičem zmirom le prekuhan daje, ker velikokrat pride mnogo neprekuhanega zrnja od prešičev v gnoj, in od tam v zemljo, kjer počne zopet kaliti. Ako se pa plevel zmeĉe na mešanski kup, ali pa na gnoj, mora popolnoma segnjiti, da zrnje nima več moĉi kaliti;

16. da se plevel na zoratnicah in potih pokonĉá; mnogo plevelskega zrna veter iz potov na polje zanese, ter ga tako zaseje;

17. da se polje opleve. Pleti se mora ob pravem ĉasu, in to, kedar rastline še niso tako velike, da bi jih poljedelec mogel poškodovati, kedar zemlja ni premokra, ker bi se pohodila, in zopet kedar ni presuha, da se plevel lahko s koreninami izruje.

To so sredstva, dragi poljedelci, s katerimi si moramo plevel pokonĉati ali pa zapreĉiti, da ne pride na njivo. S tem si moremo naše pridelke poveĉšati in vrednost našega polja. (Kon. prih.)

Nekoliko o pomnožitvi vinske trte.

(Dalje.)

Oĉesa na kovĉih imenovali smo glavne dele zato, ker se nad, kakor tudi pod zemljo z najveĉo kre-

O zatiranju plevela.

Spisal Fr. Kuralt.

(Konec.)

V razpravi plevela sploh naj omenim samo eno plevelsko rastlino, katera je polju že sila veliko škode naredila in je zato vsakemu poljedelcu znana, in ta je predenica (Flachsseide, Cuscutta europaea).

Kako pa pride ta škodljivka v deteljo, grah, grahico, ali pa v lan?

Poljodelec sam jo prinese, pomešano z drugim zrnem, ali jo pa pripelje na njivo v gnoji, in tako si jo sam zaseje.

Zrnje predenice je trikrat drobnejše od deteljnega, je iste barve in obdrži več let moč kalilno. Kot rastlina samo toliko časa iz zemlje živež dobiva, dokler ne doseže nobene druge rastline. Ko je pa v svoji rasti to doseгла, potem je ta rastlina njena hrana, od ene rastline do druge se razprostira in eno za drugo zapleta.

Mnogo se je že poskušalo, kako bi se predenica zatrla; al večidel bilo je vse zastoj. Žveplena kislina, kuhinjska sol, klornatrium, res da pokončavajo predenico; al ta sredstva škodujejo kasneje tudi drugim rastlinam.

Ako se predenica zapazi pri enoletnih rastlinah, n. pr. pri lanu, grahu ali pa grahici, naj se nemudoma predenica s temi rastlinami vred izruje in požge. To se mora na vseh mestih storiti, kjerkoli se predenica zapazi. Le tako je mogoče, da se hitro razvijanje predenice ustavi.

Ako se pa pokaže predenica v detelji, naj se ona mesta hitro pokosé, in vse skupaj sožge. Ponoví naj se to vsakokrat in povsod, kjer se predenica pokaže, kar se že lahko meseca velikega travna (maja) vidi. Čem preje se to naredi, tem boljše je, kajti čez poletje počne cvesti, in tako se potem zopet na novo sama zaseje. Na prazna mesta vseje naj se potem Turška detelja (Esparsette), ker nje se predenica ne prime tako rada, kakor pa drugih rastlin.

Glavno in najboljše sredstvo pa je to, da se čisto seme vseje.

Dragi gospodarji, oskrbite si zmirom čisto zrnje za setev; ako ga nimate sami, kupite ga rajši, če tudi nekoliko dražje. Le tako Vam bo mogoče vbrantati se predenice, katera je prav volk na polju.

Podučne stvari.

Le pametno, da si pri kužnih boleznih več ne škodujemo, kakor koristimo!

„Slišali so zvoniti, pa ne vedó, kje in kaj“ — tako se res sme dandanes reči od nekaterih ljudi, ki si smradijo stanovanja s klorovim apnom ali karbolovo kislino — brez potrebe, mislé, da s tem smradom odženó koze, kolero in vsako drugo kužno bolezen. Noč in dan živijo nekateri v taci osmrjenih izbah, da jih glava boli, smrad se jim na pljuča vlega itd., al vse to trpijo — naj nam nikakor ne zamerijo, da naravnost rečemo — prav po nevednosti lastni ali nevednosti tistih, ki jim kaj takega priporočajo.

Dolžnost nam je tedaj, jim to stvar razjasniti.

Noben zdravnik ne more tajiti velike moči karbolove kisline (kreosota premogovega, Steinkohlenkreosot), klora, klorovega apna, železnega vitrijola, žveplene kisline in še drugih kislin več do tega, da pokončajo kužnine, ki se narejajo pri nekaterih boleznih človeških in živalskih, in vsak izveden zdravnik

vé, da podnebni zrak, prav po kislicu (Sauerstoff) svojem, je prvi čistivec okuženih stvari, kateremu si le oginj v svoji še večji moči primerjati more.

Al kedaj in kako so karbol, klor in druge kisline na pravem svojem mestu? — to je treba vedeti.

Naj zatega del to reč našim bralcem razložimo.

Kužnine so mnogovrstne, vendar se naposled delijo v dve vrsti. Ene so namreč take, ki so privezane na snovo (materijo), ki je kužna, in se ne širijo po zraku dalje, ampak le po dotiki z njo. Tako sifilitičen človek (ali po naše človek, ki ima francoze) ne bode okužil družega, ki z njim v isti izbi prebiva; tudi steklega psa se ni od blizo ali daleč bati, če le ne popade ali da kužnina steklinska ne pride s kako odrtino ali rano človekovo ali živalno v dotiko. — So pa kužnine druge, ki človeka ali živino že okužijo, če se je tudi ne dotakne, ker po sapi (zraku) dobí kužnino v se, in okuži se tudi včasih, če je natura njegova podvržena taki bolezni, ako kužnino kak drug zdrav človek prinese na svoji obleki (volnati, svilni ali drugi) do njega; v to vrsto spada kužnina kóz in nekaterih družih kožnih izpuščajev, tifusa s petehijami, Turška človeška in goveja kuga itd.

Kužnino taci bolezni pokončavajo gori imenovani klor, karbol itd., in so zato neprecenljive vrednosti. Al — to treba dobro si zapomniti — kužnina mora na tistem mestu biti, kjer jo ta sredstva imajo pokončati. Zato se čistijo take izbe, kjer je, na priliko, ko zavi človek bolan ležal ali kjer je umrl, — zato se čedi perílo, ki ga je tak človek rabil, in potrebno je, da ga peró posebne perice, ki ne peró družega; zato tudi se vliva železni vitrijol v stranišča, da se jim smrad vzame itd. itd. Tu povsod je kužnina raztresena bolj ali manj, in zdatnega čiščila je po imenovanih sredstvih potreba. Tudi bi bilo dobro, da bi se ljudje, ki so bili pri takem bolniku, zdravniki in duhovni, prekadili vsaj svojo površno obleko, kedar gredó od bolnika k zdravim.

To vse je prav in potrebno, da se ne zanese kužnina od kraja v kraj. Zato pa je tudi ukaz popolnoma opravičen, da take mrliče brž iz hiše prenesó v mrlišnice, da ne širijo še več kužnine v hiši; zato je tudi prav, da se take sobe ali tudi cele hiše zapró, da iz nje ne hodijo ljudje ven in ne hodijo drugi ljudje noter. To je sicer ostra reč, al opravičena je in potrebna, in ni bilo ne neumno, da so nekaj — v svarilo ljudem — gosposke dale črno tablo obesti na hišo, kjer je bil bolnik s črnimi kozami.

Kakor pa je vse to pametno in potrebno, tako neumno je to, da si nekateri sicer pametni ljudje, polni strahú, da bi se jih kozé ali druge kužnine ne lotile, v svoje navadno stanovanje, kjer ni sledú ne tirú od kóz ali druge bolezni, postavijo klorovo apno ali karbolovo kislino in noč in dan v zdrava svoja pljuča sopejo ta smrad, ali da tudi v nekaterih štacunah imajo te smrdljive reči razpostavljene, da zdrav človek, ki stopi v ta smradlišča, kar bežati mora! In tako se je s kužnimi kozami res k nam pritepla kuga neumnosti, da marsikdo, zapeljan po švindelnu nekaterih trgovcev, ki na prodaj ponujajo karbolne miškulance in klorove preparate, okužen samega strahú, noč in dan diha v svoji sobi nezdrav smrad, ki ga delata klor in karbol.

Čisti zrak snaži in čedi najbolje naše stanovanje, — njemu odprite duri in okna prav na široko vsak dan enkrat ali dvakrat pozimi, — dobro je tudi, oginj napraviti z brinjevim lesom pa že v kuhinji, in ko se je dim odkadil in brez dima les gorí, oginj ta nesti v izbo, ki požgè vso nesnago in stanovanje čisti. Kdor pa more, naj si napravi v svoji sobi peč tako, ki se od znotraj (v sobi) kuri; take peč